

FORVALTNINGSPLAN FOR GRØNNINGEN FYRSTASJON

KRISTIANSAND KOMMUNE • VEST-AGDER FYLKE

KYSTVERKET

INNHOOLD

GENERELL DEL

Kystverkets fyrstasjoner	3
Innledning	3
Fredningsprosessen.....	3
Fredning av bygningene.....	3
Fredning av området som helhet.....	3
Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen	3
Vernemyndighet.....	3
Kravet om forvaltningsplan	3
Hensikten med forvaltningsplanen	3
Ny bruk – på fyrenes premisser.....	4
Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere	4
Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen	5
Formidling	5
Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene.....	5
Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider.....	6
Krav til håndverkere	6
Veiledere for vedlikehold	6

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold..... **6**

Grunnholdninger til vern	6
Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper:	6
Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper.....	6
Større vedlikeholdsarbeider og endringer	7
Tilbakeføring	7

SPESIELL DEL

Grønningen fyrstasjon	8
Kart og situasjonskart.....	9
Kart over fredningsområdet ved Grønningen fyrstasjon.....	10
Faktaopplysninger om Grønningen fyrstasjon.....	11

Bygningspresentasjoner

A. Fyrmesterbolig med fyrtårn	13
B. Fyrbetjentbolig med maskinhus	20
C. Uthus	25
D. Naust	29
E. Naust	32

Det fredete området .....

35

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner..... **36**

Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Grønningen fyrstasjon..... **37**

Vedlegg 3: Tilstandsoversikt Grønningen fyrstasjon..... **47**

Vedlegg 4: Tilstandsanalyse av Grønningen fyrstasjon

A. Fyrmesterbolig med fyrtårn	48
B. Fyrbetjentbolig med maskinhus	50
C. Uthus	52
D. Naust	54
E. Naust	56

GENERELL DEL

Tranøy fyrstasjon på Hamarøy, Nordland. Foto: Kystverket.

Kystverkets fyrstasjoner

Innledning

Fyrstasjonene forteller om en spesiell og svært viktig del av norsk historie. Satsingen på utbyggingen av fyrvesenet er en av de største i den norske stats historie, og utbyggingen av fyrstasjonene har bidratt til å utvikle Norge til den sjøfartsnasjon vi har vært og fremdeles er. Fyrstasjonene er også omfattet av en stor og stadig økende interesse, og ikke minst har de ofte en sterkt identitetsskapende funksjon for lokalbefolkningen. De fleste fyrstasjoner er monumenter i kystlandskapet, og Kystverket er som eier forpliktet til å forvalte disse kulturminnene med respekt for dem som har vært med på å bygge opp den maritime infrastrukturen vi i dag forvalter, og med omtanke for dem som kommer etter oss.

Fredningsprosessen

På bakgrunn av "Nasjonal verneplan for fyrstasjoner", som kom i 1997, fattet Riksantikvaren i tiden frem til 2001 vedtak om fredning etter kulturminneloven av 83 fyrstasjoner. Av disse er i dag 68 helt eller delvis fremdeles i Kystverkets eie (se oversikten i vedlegg 1). I 2001 besluttet Stortinget at de siste 31 bemannede fyrstasjonene skulle avbemannes, og denne prosessen ble avsluttet i 2006. Gjennom tidene er mange fyrstasjoner solgt, men i St.prp. nr. 29 (2006 – 2007) ble den da pågående avhendingsprosessen stoppet, og det ble bestemt at Kystverket skulle eie fyrstasjonene (med unntak for mulig overføring til Direktoratet for naturforvaltning). Samtidig ble det bestemt at Kystverket skulle stå for utleie slik at fyrstasjonene kunne gjøres tilgjengelige for allmennheten. Dette innebærer at "vern gjennom bruk" vil være et viktig prinsipp for etatens forvaltning av fyrstasjonene.

Fredning av bygningene

Bygningene på fyrstasjonen er fredet i henhold til § 15 i kulturminneloven. Dette innebærer at det ikke er tillatt å rive bygningene eller deler av disse, eksteriøret må ikke bygges om, heller ikke interiøret der dette er særskilt nevnt. Planløsningen kan ikke endres, og det kan ikke skiftes ut bygnings-elementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle

materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Fredning av området som helhet

Området rundt bygningene er fredet i henhold til § 19 i kulturminneloven. Hensikten er å bevare anleggets virkning i landskapet, og sørge for at anleggets karakter blir bevart. Innenfor det fredede området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Eldre strukturer som gjerder, rekkverk, jordkjellere, tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene. Det er viktig å bevare stedets egenart, og dette gir også en sentral premiss for hvordan det kan legges til rette for ny bruk av fyreiendommene.

Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen

I fredningsvedtakene står det at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske driften av fyrstasjonen. Dette betyr imidlertid ikke at Kystverket uten videre kan fjerne eller gjøre endringer på teknisk utstyr, selv om dette er sikkerhetsmessig begrunnet. Andre formuleringer i de forskjellige fredningsvedtakene gjør også at det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Generelt er det best å gå ut ifra at alle tiltak er søknadspliktig, spesielt i selve fyret, som er interiørfredet. Det er viktig at regionen har en god dialog med vernemyndighetene i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet.

Vernemyndighet

Ansvar for den konkrete oppfølgingen og forvaltningen av fredningsvedtakene for de enkelte fyrstasjoner er delegert fra Riksantikvaren som nasjonal vernemyndighet til fylkeskommunenes regionale kulturminneforvaltning. Det er følgelig fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er den aktuelle region i Kystverket som kan sende søknad om dispensasjon.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til kgl. res. av 1. september 2006 skal det utarbeides forvaltningsplan for alle fredede eiendommer i statens eie. I forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer er det bestemt at forvaltningsplanene skal forelegges Riksantikvaren, som skal sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av fyrstasjonene som fredede kulturminner, og gi forståelse for det helhetlige miljøet og det særpreget som karakteriserer den enkelte fyreiendommen, og som skal ivaretas i vernesammenheng.

Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, bruk og utvikling av den aktuelle fyrstasjonen.

Forvaltningsplanen består av en generell del, som er felles for alle fyrstasjonene, og en spesiell del, som omhandler den enkelte fyrstasjon.

Forvaltningsplanens spesielle del vil inneholde:

- Relevante eiendomsdata
- Presentasjon av fyreiendommen som helhet, de enkelte bygninger, anlegg og tekniske installasjoner, og området.
- Vurdering av utviklingsmuligheter for fyrstasjonen som helhet samt for de enkelte bygninger
- Eventuelle spesielle forhold for den aktuelle fyrstasjon
- Bygnings- og konstruksjonsdokumentasjon (foto og tegninger)
- Tilstandsanalyse, eventuelt med konkrete forslag til tiltak
- Historisk dokumentasjon
- Fredningsvedtaket

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil ikke den kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for den enkelte fyrstasjon. Det er derfor viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak, som tilbakeføring eller formidling, går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon. Her vil Senter for eiendom og kultur og Kystverkmusea kunne bistå regionene og leietakerne.

Senter for eiendom og kultur har ansvaret for koordineringen av etatens arbeid med forvaltningsplaner. Utarbeidelsen av de konkrete forvaltningsplanene for de enkelte fyrstasjonene gjøres i nært samarbeid mellom regionene og Senter for eiendom og kultur.

Ny bruk – på fyrenes premisser

Ny bruk gjør det ofte ønskelig og noen ganger nødvendig med endringer av bygninger og tilrettelegging på området. Det er viktig å bruke tid på å vurdere hvordan slike tiltak kan gjøres så skånsomt som mulig, og uten at fyreiendommens egenart blir skadelidende. En liten endring ett sted kan virke harmløs, og det samme kan en annen et annet sted, og en tredje... men summen av disse delene kan bli en dårlig helhet som gir en lite harmonisk utvikling av stedet. Forvaltningsplanen skal bidra til at det blir lettere å ha helheten for øye når mulige endringer vurderes. I gjennomgangen av fyreiendommen som helhet og de enkelte bygninger blir det konkretisert forhold som det vil være viktig å ta hensyn til ved planlegging av større

vedlikeholdsarbeider og endringer, og det indikeres mulige bruksområder og utviklingspotensiale som Kystverket mener vil ivareta stedets egenart. Enkelte steder er det naturlig å gi klare føringer om hvor det vil være aktuelt å vurdere tilbakeføring, og eventuelt til hvilken epoke.

Fra Store Torungen. Foto: Kystverket.

Det lar seg oftest gjøre å finne gode løsninger som forener vern med ny bruk, selv om løsningene kan bli annerledes enn det man først så for seg. Å finne slike løsninger krever grundighet, vilje og kompetanse i både planlegging og gjennomføring av arbeidene. Felles samtaler mellom Kystverket som eier, leietaker som bruker, kommunen som forvalter av plan- og bygningsloven og fylkeskommunen som forvalter av fredningsvedtaket, vil ofte være vel anvendt tid – og ikke minst hvis diskusjonene kan finne sted nettopp på fyrstasjonen. Stedet er i høyeste grad part i saken, og kan ofte gi føringer gjennom sin tilstedeværelse!

Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere

Kystverket er avhengig av et samarbeid med leietakere som er interessert i å bidra til å ta vare på den viktige kulturarven som fyrstasjonene representerer. Staten vil i liten grad selv kunne benytte den bygningsmassen som er på fyrstasjonene utover de bygningene som er direkte knyttet til den tekniske driften av navigasjonsinstallasjonen, slik som maskinhus og fyrtårn. Vern gjennom bruk forutsetter et aktørsamarbeid, der gjerne også lokale og regionale myndigheter er engasjert, enten som leietakere, eller som aktive premissleverandører og bidragsytere i utviklingen av stedet.

Kystverket benytter en standard leieavtale ved utleie av fyrstasjoner, også for de som ikke er fredet. Avtalen har følgende generelle formål og forutsetninger:

- Uavhengig av om eiendommen er helt eller delvis fredet, skal eiendommen bevares og sikres som kulturminne, og eiendommens egenart skal bevares.

- Leietaker skal ivareta og videreutvikle allmennhetens adgang til fyreiendommen. Leietakers aktivitet på stedet må tilpasses allmennhetens interesser slik at den ikke kommer i konflikt med disse interessene.
- Leietaker forplikter seg til å holde utleier løpende orientert om planene for utviklingen og bruken av leieobjektet.
- Utleier vil bidra med rådgivning ved videre vedlikehold og istandssetting av leieobjektet. Utleier vil løpende vurdere mulighetene for å bidra til vedlikehold og/eller oppgradering av leieobjektet ut fra de til enhver tid gitte budsjettammer.
- Leietaker må ikke bruke, eller tillate at andre bruker, leieobjektet til bolig.
- Leietaker forplikter seg til å legge særlig vekt på miljøvern i forhold til bruk og vedlikehold av leieobjektet.

I tillegg skal det formuleres egne punkter som uttrykker formål og forutsetninger for leieforholdet ved den enkelte fyrstasjon. En slik formålsparagraf i en leieavtale understreker nødvendigheten av et nært samarbeid og tett kommunikasjon mellom Kystverket og leietakerne – dette er ikke et vanlig leieforhold, men gjelder samarbeid om et kulturminne!

Avtalen omtaler også samarbeidet om vedlikeholdsarbeidet på fyrstasjonen. Det er Kystverket som i siste instans er ansvarlig for å sette opp arbeidsprogram for det enkelte år og gi nødvendige føringer for hva som skal gjøres og på hvilken måte. Bortsett fra ved kritiske hendelser, slik som ved stormskader, skal ikke leietaker utføre noen tiltak på eiendommen uten at dette er godkjent av eier. Det er også eier som er ansvarlig for at alle nødvendige tillatelser er innhentet fra vernemyndighetene.

Kjeungskjæret fyrstasjon, Sør-Trøndelag. Foto: Kystverket.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av fyreiendommen, og er rettslig bindende. Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil

være en naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket, og etatens oppfatning av hvordan den fredede eiendommen bør utvikles. Konkrete tiltak kan ikke gjennomføres uten at vernemyndighetene har fattet vedtak om at de kan iverksettes. Det er Kystverket i den enkelte region som søker vernemyndighetene i det aktuelle fylke om tillatelse til tiltak.

Formidling med nytt elementsystem i betong. Foto: Kystverket.

Formidling

Fyrstasjonene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdselen til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmennheten. Det er derfor viktig at all ny bruk bidrar til kunnskapsformidling og opplevelse av historien. Kystverket vil i samarbeid med Kystverkmusea (ved Lindesnes fyrmuseum) lage retningslinjer for utarbeidelse av formidlingsplaner for de enkelte fyrstasjonene, i et samspill mellom etaten, etatsmuseene og leietakerne. Det er videre utarbeidet en skiltmal for de fredede fyrstasjonene, for å gi etatens formidling av egen kulturhistorie et helhetlig, nasjonalt preg. Denne skiltmalen vil være styrende for hvordan utendørs informasjon og skilting utformes på de fredede fyrstasjonene. All utendørs informasjon skal godkjennes av Kystverket på forhånd.

Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene

På alle de fredete bygningene skal eksteriøret bevares mest mulig uendret. Enkelte bygninger er svært autentiske, mens andre er sterkt endret og modernisert. Ulike typer tiltak, som tilbakeføring og utskifting av bygningsdeler, vil derfor bli vurdert ulikt fra bygning til bygning.

Interiørene har for de aller fleste av fyrstasjonene ikke et like sterkt formelt vern som eksteriøret – unntaket er selve fyrtårnene, som er interiørfredet. For de øvrige bygningene er planløsning og konstruksjoner normalt omfattet av de enkelte fredningsvedtakene. Imidlertid bør en ved interiørmessige oppgraderinger og endringer legge vekt på å bevare størst mulig autentisitet med tanke på den historie fyrstasjonen skal formidle. Denne intensjonen må samtidig avveies i forhold til behovet for nødvendig bruksmessig oppgradering.

Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider på en fredet bygning eller et fredet område skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Det vil bli gitt nærmere retningslinjer for hvordan nødvendig dokumentasjon skal utføres og arkiveres.

Krav til håndverkere

Generelt må håndverkere som arbeider på fredete bygninger, ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til dette arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode.

I noen tilfeller vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfredsstillende. Dette kan være ved restaurering av vinduer, dokumentasjonsarbeid, blanding av maling etter historisk resept, konserveringsarbeider mm. Når vernemyndigheten gir tillatelse til endringer, kan det settes vilkår om at utførende håndverkere har antikvarfaglig kompetanse.

Geitungen fyrstasjon, Rogaland. Foto: Kystverket.

Veiledere for vedlikehold

Det er behov for å sammenfatte retningslinjer for vedlikehold av fyrstasjonene, både de fredede og de ikke fredede, i egne veiledere for vedlikehold, og Kystverket er nå i ferd med å utarbeide slike veiledere. Denne prosessen vil også innebære nær kontakt med ulike vernemyndigheter, for å finne frem til løsninger som i størst mulig grad kan være felles for etatens fredede bygninger. I og med at søknad om dispensasjon avgjøres av den enkelte fylkeskommune, kan tolkning av og praksis i oppfølging av fredningsvedtakene variere noe fra fylke til fylke. Veiledere for vedlikehold bør kunne bidra til å harmonisere praksis ut fra et nasjonalt perspektiv, selv om de naturligvis ikke vil kunne erstatte kravene til saksbehandling i den enkelte sak.

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern

Grunnholdninger til vern

Kulturminner er en viktig del av vår samlede kulturarv. Bygningene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, levekår, liv og gjøremål,

byggeskikk og håndverksteknikker. Gamle bygninger er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortida. Alle andre nedtegnelser, fotografier og registreringer innebærer grader av fortolkning. Bygningene er derfor en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for framtidig forskning, enten det gjelder levekår, byggeteknikk, dekordetaljer eller lignende. Ved framtidig bruk og modernisering er det viktig at vi i minst mulig grad reduserer bygningenes verdi som historisk kilde. Som hovedregel skal man være svært varsom med å fjerne elementer i en fredet bygning – alle de historiske epokene som har nedfelt seg i det fysiske bygningsmiljøet, forteller en historie om bygningens og stedets utvikling. I noen tilfeller kan man imidlertid bli nødt til å prioritere mellom ulike faser. Unntaksvis kan det også vært aktuelt å tilbakeføre en bygning til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet

De viktigste grunnprinsippene er:

- Mest mulig av alle deler av bygningen skal bevares. Derfor må inngrepene ved vedlikehold og utbedring være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde framfor å reparere, og det er bedre å reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater).
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske "arkivet" er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er ofte viktige å bevare. De kan fortelle om bygningens livshistorie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Når noe fjernes eller endres, skal aktuell dokumentasjon bli nedtegnet og arkivert. I spesielle tilfeller sikres dokumentasjonen ved lagring av den fjernete bygningsdelen (nærmere retningslinjer vil bli utarbeidet for dette).
- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen kan framstå slik den var før endringen.

Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper

Hovedregelen er at løpende vedlikehold utføres uten at vernemyndighetene trekkes inn, mens man må søke tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier.

Mange eiere har i beste mening utført "vedlikeholdsarbeid" på en slik måte at vernemyndighetene vurderer dette som endring/inngrep, som i verste fall er skadelig for kulturminnet. Dette kan for eksempel være bruk av for tett maling, som medfører avskalling og råteskader, eller utskifting av opprinnelige bygningsdeler som burde blitt istandsatt av en kyndig restaureringshåndverker. Vedlikeholdet av en fredet bygning er underlagt kulturminneforvaltningens overvåkning. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre, og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare mest mulig av de gamle bygningsdelene og å hindre skader. Dette gjelder både synlige og skjulte konstruksjoner og elementer. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med samme teknikk, utførelse og materialbruk. I praksis vil dette noen ganger bety merarbeid, andre ganger krever det bare omtanke og kompetanse.

Homlungen fyrstasjon, Østfold. Foto: Kystverket.

Ved å bevare de gamle bygningsdelene og overflatene beholder bygningen sin autentisitet, og dermed sin vitenskapelige kildeverdi og opplevelsesverdi. En kopi kan aldri fullt ut erstatte de opprinnelige bygningsdelene. Selv om kopien er nøyaktig likt utført, er minst to dimensjoner gått tapt:

1. Aldersverdien: Spor av "tidens tann" er borte. Vi kan ikke lenger berøre de samme materialene som våre forgjengere.

2. Sannhetsgehalten: Hvordan kan våre etterkommere vite at kopien er nøyaktig utført?

Kan de stole på at historien og byggeteknikken som formidles, er identisk med den opprinnelige?

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholdsarbeider, større reparasjoner og endringer i en fredet bygning. Som oftest blir det gitt tillatelse når endringene er små og tiltaket er nødvendig for fortsatt bruk. Kulturminneforvaltningens oppgave er å passe på at det ikke blir gjort så mange endringer i årenes løp at det til slutt er lite igjen av det opprinnelige huset.

Eksempler på større vedlikeholds-/istandssettingsarbeider som krever tillatelse:

- endring av utvendig malingtype/farge, fjerning av eldre malinglag, overmaling av dekor og lignende
- vedlikehold av utvendig kledning som innebærer et betydelig omfang utskifting av råteskadet virke
- restaurering av vinduer der det er råteskader som innebærer betydelig innspunsing av nytt virke og forbedring/ending av tekniske løsninger

Eksempler på andre endringer som krever tillatelse:

- utskifting av bygningselementer, som utvendig panel, vinduer og ytterdører
- tildekking eller fjerning av eksisterende utvendige overflater
- oppsetting eller riving av innvendige lettvegger
- installering av våtrom eller kjøkken
- etablering av infrastruktur, rørføringer, ventiler etc.
- fasadeendringer
- oppføring av tilbygg
- tilbakeføring til tidligere dokumenterbar tilstand

Et overordnet prinsipp er at alle endringer om mulig skal gjøres reversible, slik at de i framtida kan la seg tilbakeføre. Endringer og tilføyelser skal kunne fjernes uten at bygningen blir forringet. I praksis kan dette eksempelvis innebære at nye skillevegger festes slik at de lett kan fjernes uten å sette merkbare spor.

Tilbakeføring

Når vernemyndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen.
- Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

GRØNNINGEN

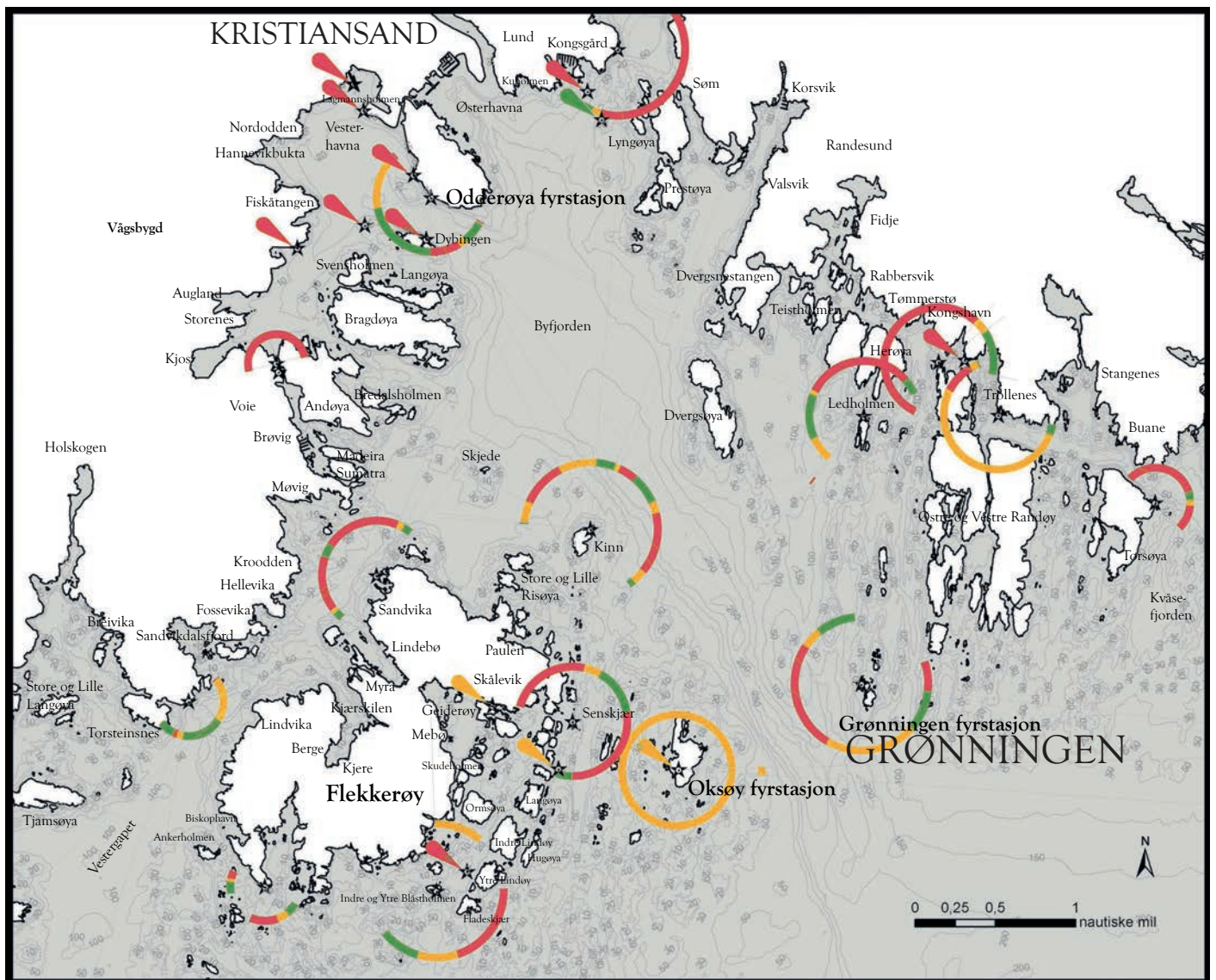
FYRSTASJON

SPESEIELL DEL

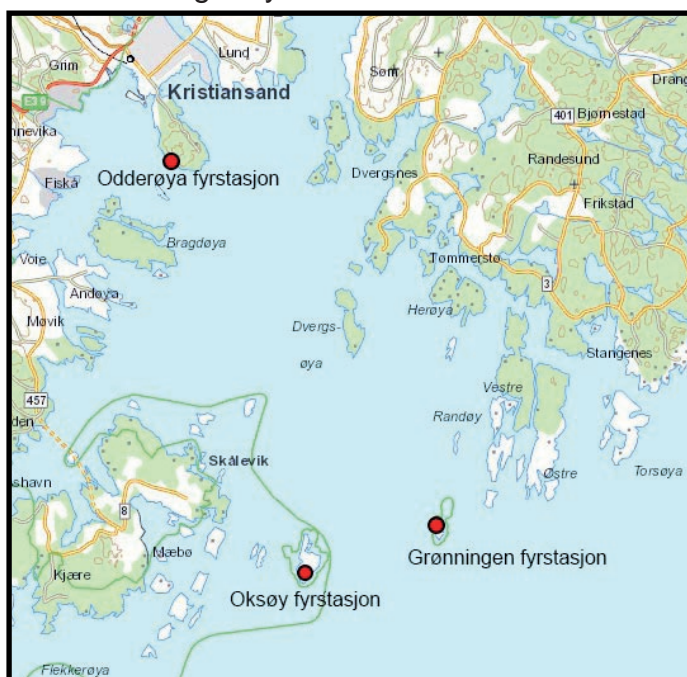

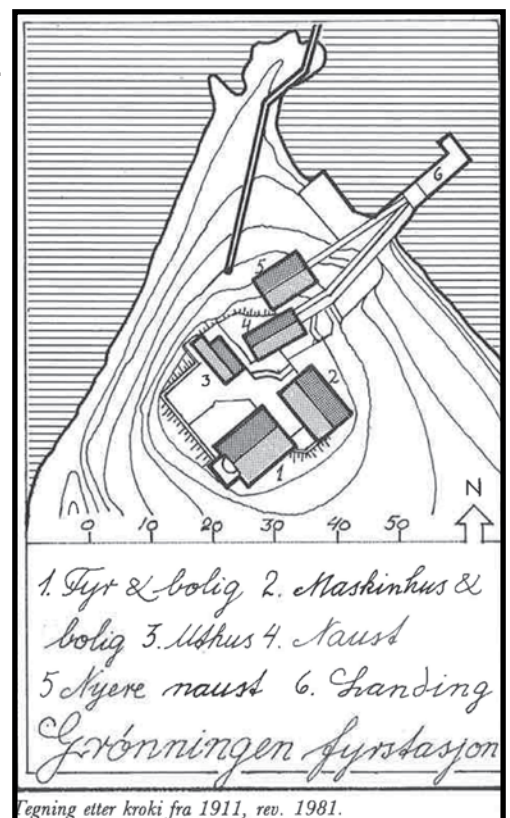

Navigasjonsinstallasjoner i Kristiansandsfjorden og området ved Grønningen fyr.

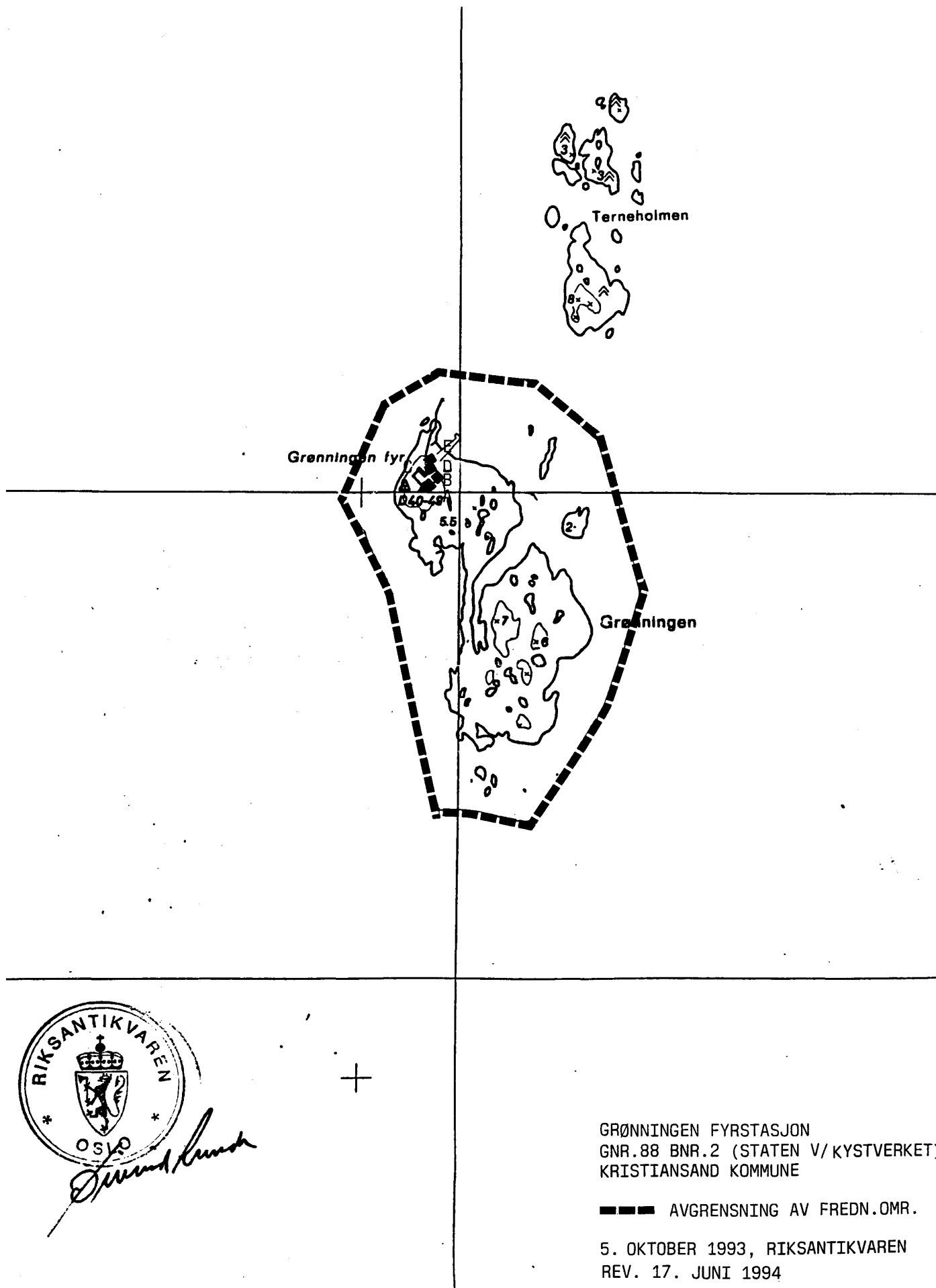
Kart over Kristiansandsfjorden med Grønningen fyr.

Situasjonskart
Hentet fra fredningsvedtaket.
Tegning: Sven Poulsson.

Kart over fredningsområdet ved Grønningen fyrstasjon

Faktaopplysninger om Grønningen fyrstasjon

Eiendomsinformasjon			
Opprettet		1878	
Fylke	Vest-Agder	Region	Kystverket Sørøst
Kommune		1001 Kristiansand	
Fyrlistennummer		071600	
Dato for fredningsvedtak		23. juni 1994	
Andre vernebestemmelser		Fyrstasjonen ligger innenfor grensene for Terneholmen og Grønningen naturreservat, FOR-1980-03-28-60.	
Eiendom (kommunenr., gårdsnr., bruksnr.)		001 / 88 / 2	
Nummer i Askeladden	87028	Grunneier	Staten v/ Kystverket
Utleie		Bragdøya Kystlag	

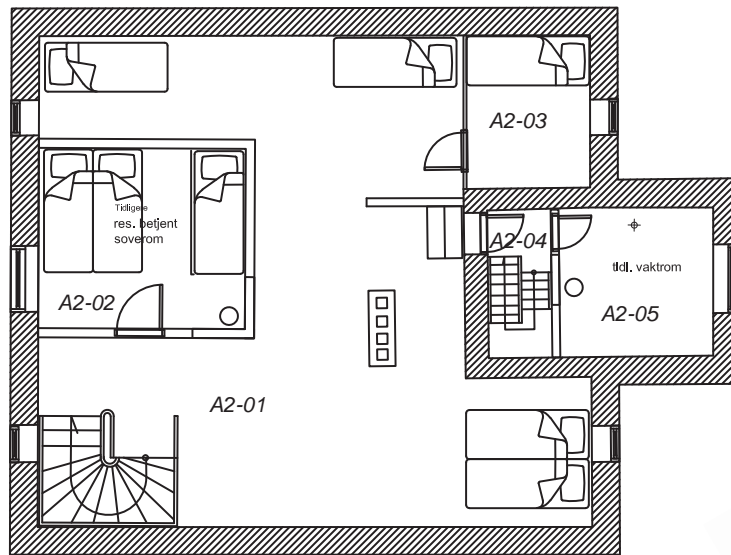
Oversikt over registrerte bygninger og konstruksjoner

Byggnr. i fredn. vedtaket	Bygnings-type	Bygg-status	GAB-nr.	Nummer i Askeladden	Verneklasse / §	Omfanget av fredningen
A	Fyrmesterbolig med fyrtårn	Intakt	21322288	87028-1	Klasse 1, kulturminneloven § 15	Fredningen gjelder bevaring av bygningens eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning, med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Gjelder ikke teknisk utstyr i drift.
B	Fyrbetjentbolig med maskinrom	Intakt	21322253	87028-2	Klasse 1, kml § 15	Fredningen gjelder bevaring av bygningens eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning, med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Gjelder ikke teknisk utstyr i drift.
C	Uthus	Intakt	21322261	87028-3	Klasse 1, kml § 15	Eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig planløsning.
D	Naust (Syd)	Intakt	21322237	87028-4	Klasse 1, kml § 15	Som i feltet over
E	(Nyere) naust (nord)	Intakt	21322245	87028-5	Klasse 1, kml § 15	Som i feltet over
Det fredete området				87028-6	Klasse 1, kml § 19	Fredningen omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på gnr.88 brnr.2 (Staten ved Kystverket), altså hele Grønningen. Sammenfallende med grense for Grønningen naturreservat.

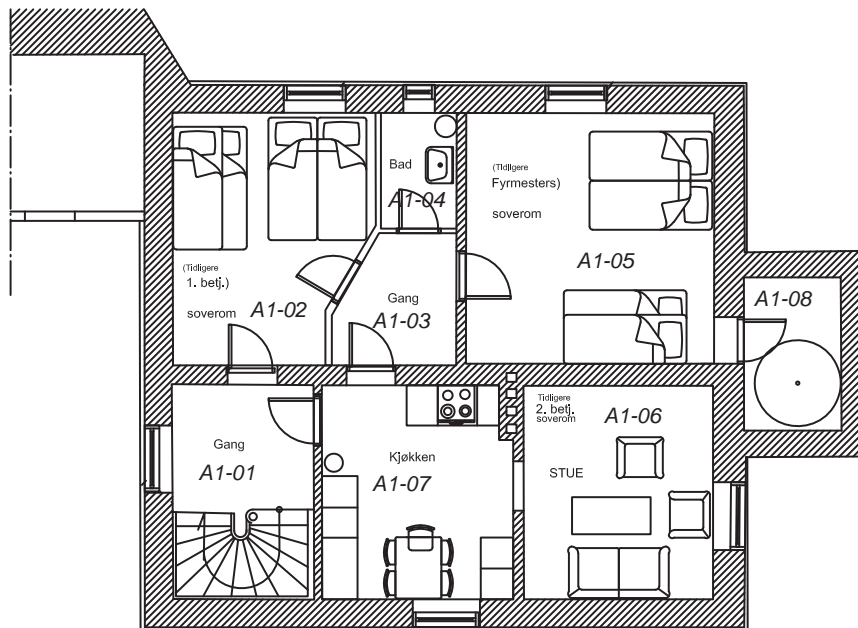
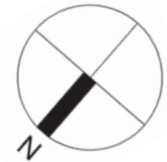
Litt om fyrstasjonens historikk	<p>Vestergapet, på vestsiden av Flekkerøya, og Østergapet på den andre siden, er de viktigste innseilingene til Kristiansand. Allerede i 1832 ble Oksøy fyr bygget for å vise vei inn Østergapet. Samtidig ble Odderøya fyr opprettet for å gi kursen videre inn i havna. Det viste seg imidlertid ikke å være nok. Høsten 1878 sto derfor et nytt fyr ferdig på Grønningen for å markere den andre siden av Østergapet. Bygningene var i betong og store nok til å huse en fyrvokter og en assistent med familiene deres. Fyrlykta ble plassert i et betongtårn i fyrbygningen. I tillegg ble det bygget et naust og et båtopptrekk på den vesle øya Grønningen. Siden ble det bygget en molo for å skjerme havna på den utsatte øya. I 1890 fikk Grønningen fyr tåkeklokke. Den ble skiftet ut med en sirene i 1920 og i 1938 med et tyfonanlegg.</p> <p>På det meste bodde 5 voksne og 11 barn på den lille, værharde øya. Barna gikk vanligvis på skole på Randøya, men når barneflokket var stor, ble det ansatt guvernante som drev skole på fyret. Senere ble stasjonen drevet som turnusstasjon. På 1960-tallet var fyrstasjonen bemannet med fyrmester, to betjenter og reserveassistent som vikar 6 måneder i året.. Siste fyrvokter sluttet på Grønningen i 1980 da fyret ble automatisert. Bragdøya kystlag inngikk leieavtale med Kystverket, og åpnet fyrstasjonen for allmennheten i 1988.</p>
Vernestatus	Fyrstasjonen er fredet etter kulturminneloven §15 (bygninger) og §19 (området). Ligger innenfor Terneholmen og Grønningen naturreservat (verneområde for sjøfugl) FOR-1980-03-28-60.
Formålet med fredningen	Formålet med fredningen av Grønningen fyrstasjon er å bevare, gjenopprette og videreutvikle et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg med fyrmesterbolig med fyrtårn, fyrbetjentbolig med maskinrom og øvrige bygninger på fyrstasjonen og miljøet rundt bygningene.
Fra Riksantikvarens fredningsbegrunnelse (vurdering av verneverdi)	<p>Fyrstasjonen har en markant beliggenhet i innseilingen til Kristiansand. Sammen med Oksøy utgjør fyret en viktig del av byens "silhuett" mot havet. Anlegget har en harmonisk, tett og god arkitektur med høy miljømessig verdi. Fyret er et godt eksempel på den tidlige "betongperioden" i norsk fyrhistorie. Det er også naturlig å se Grønningen i forhold til de to andre fyrene i Kristiansandfjorden. Ikke bare navigasjonsmessig, men også teknisk og arkitektonisk kompletterer de hverandre på en måte som er interessant i vernesammenheng.</p> <p>Som bygningsanlegg har Grønningen fyrstasjon stor grad av autenticitet med de fleste av stasjonens enkeltelementer bevart. Enkeltbygningene er også godt bevart sammenlignet med andre fyrstasjoner i fylket. Bygningsmassen har generelt høy alder med flere bygninger fra 1800-tallet, og miljøet ligger i et intakt, lite kystlandskap.</p> <p>I sosial-/ næringshistorisk sammenheng kan Grønningen fyrstasjon gi et bilde av de ofte utsatte forhold man levet under på mange av fyrstasjonene. Grønningen er så liten at noen form for matproduksjon har det ikke vært mulig å drive på holmen. Men det ble i en periode drevet skole, noe som var vanlig på fyrstasjonene.</p> <p>Som landemerke har Grønningen fyrstasjon verdi som et identitetsskapende element i Kristiansandsfjorden. Fyrstasjonens form og plassering tett samlet på den lille holmen utgjør et miljø med store estetiske kvaliteter. Speielt betongbygningene har også enkeltvis arkitektoniske kvaliteter. Kompaktheten, betongbruken og inngjerdingen med betonggjerdet gjør at fyrstasjonen fremstår som et lite og formfullendt "festningsverk" ute i havgapet.</p> <p>Det er spesielt den arkitektoniske og identitetsskapende verdi ved anleggets form og beliggenhet Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi.</p>
Fyrstasjonens egenart, sårbarhet og tålegrense	Grønningen fyr er et innseilingsfyr i Kristiansandsfjorden. Fyrstasjonen består av flere autentiske bygninger med en god estetisk karakter.
Kystverkets føringer for ny bruk og videre utvikling	Fyrstasjonen egner seg godt til ny bruk, men det er viktig at det blir tatt hensyn til at den ligger innenfor et verneområde.

FYRMESTERBOLIG MED FYRTÅRN

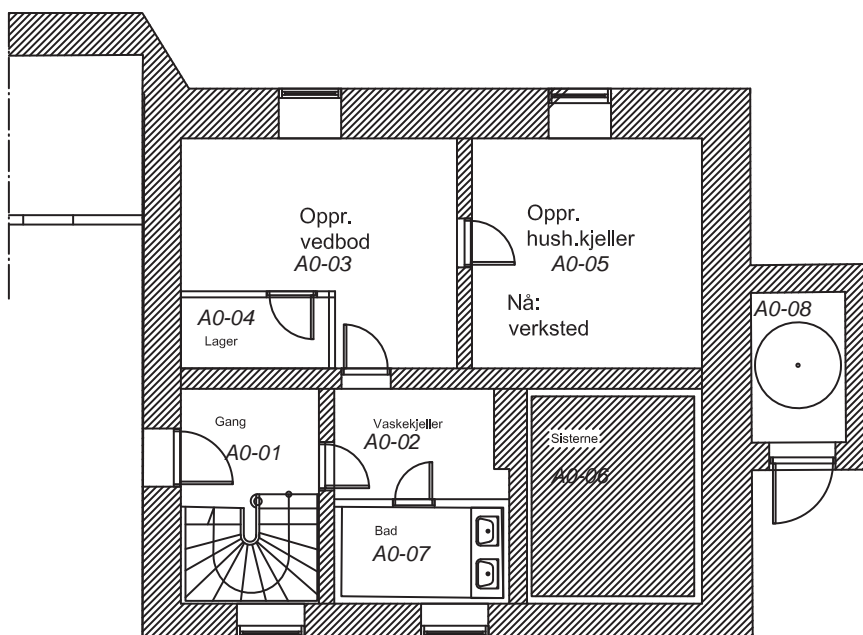
Bygningens navn	Fyrmesterbolig med fyrtårn	
Nummer i Askeladden	87028-1	
GAB nr.	21322288	
Byggnr. i fredn.vedtak	A	
Byggeår	1878	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Bolig med fyrtårn	
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bevaring av bygningens eksteriør og interiør mht opprinnelig planløsning, med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Gjelder ikke teknisk utstyr i drift.	
Navigasjonsinstallasjon	3. ordens linse, Barbier og Bernard. Halogen lampe HI 24 V _ 70/24 W/V/A	
Bygningsbeskrivelse	Fyrmesterboligen med fyrtårn er en hvitmalt betongbygning. Fyrtårnet, som står i gavlen på bygningen, er 14 m høyt.	
Konstruksjon og materialbruk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Støpt betong 3. Grunnmur: Støpt betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Støpt betong 7. Ytterdører: Isolert og panelt ramtredør, hoved ytterdør. Aluminiumsdør til tårn. 8. Vinduer: Enkle trevinduer med horisontal sross. Senempirevinduer med varevindu. 9. Tak: Saltak med oppmurte gavlvanger. 10. Taktekking: Store, rektangulære skiferheller. 11. Takrenner og nedløp: Sinkrenner. Ett tidligere nedløp går til sisterne. Ett nedløp mangler (mot syd). 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Støpt betong og bindingsverk. 16. Etasjeskiller: Støpt betong 17. Innvendige trapper: Lukket, malt tretrapp. 18. Piper og ildsteder: En murt og pusset pipestokk. 19. Luker og ventilasjon: En del mindre ventilhetter i fasader. 20. Galleri og balkong: Rektangulært støpt betonggalleri med jernrekkverk. 	
Endringshistorikk	Bygningen er autentisk, bortsett fra at strøm til lyset leveres av solcellepaneler. Den tidligere tåkeklokken på gavlfasaden er flyttet til Odderøya fyr.	
Retningslinjer for videre utvikling	Det er verken nødvendig eller ønskelig med bygningsmessige endringer av fyrtårnet. Det skal ikke være adgang til selve navigasjonsinstallasjonen for andre enn Kystverkets personell. Bygningen er godt egnet til ny bruk.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	<p>Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.</p> <p>Endring av eksisterende eller montering av ny fast innredning / installasjon er søknadspliktig. Dette gjelder også i forbindelse med Kystverkets egen virksomhet.</p>	

Plan 2. etasje

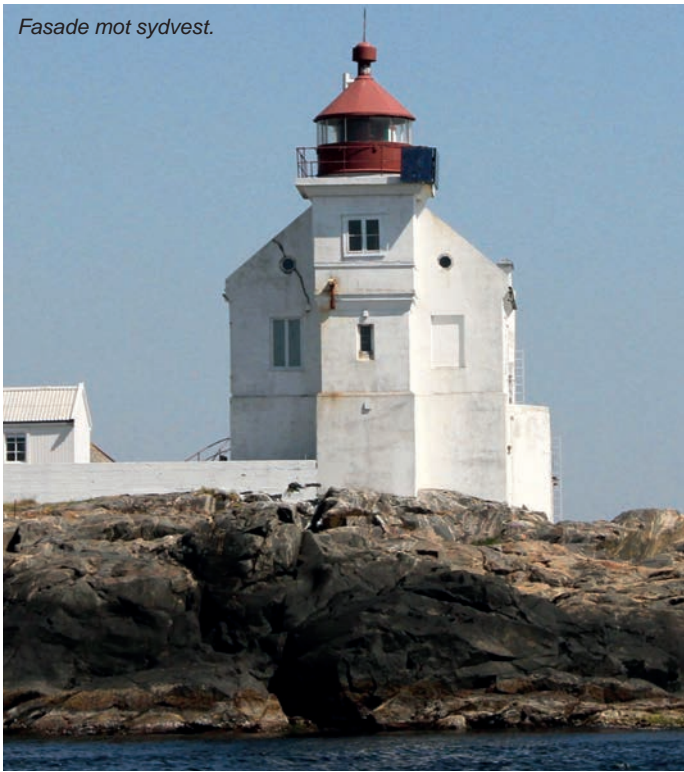

Plan 1. etasje

Grønningen, fyrmesterbolig med fyrtårn, kjellerplan

Fasade mot sydvest.

Fasade mot syddøst.

Fasadehjørne mot vest.

Under: Fasade mot nordøst.

Fasade mot nordvest.

Plassen nordvest for fyrmesterboligen.

Interiør i kjeller. Gang, rom A-0-01.

Under: A-0-01, gang.

Under: A-0-02, vaskekjeller.

Under: Fra vedbod, A-0-03.

Under: Bad, A-0-07.

Bildet under: Verksted, A-0-05.

Over: Repos i 1 etasje, A1-01.

Til høyre: Lite bad, A1-04

Under: Gang A1-03

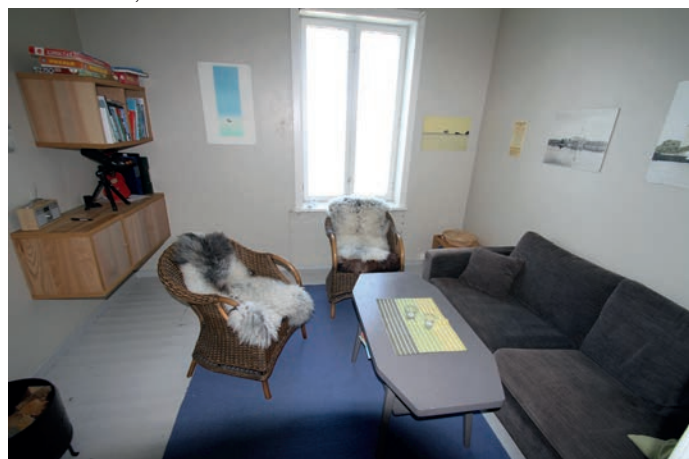
Under: Kjøkkenet, A1-07.

Under: Soverom, A1-05

Under: Stue, A1-06.

Over: Trapp opp til repos på loft, A2-01.

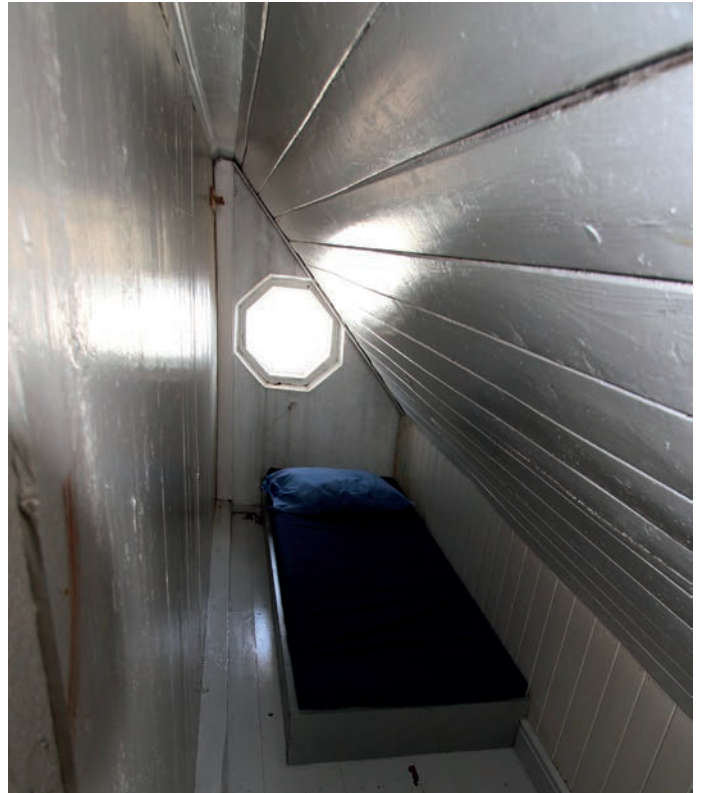
Over: Soverom A2-02.

Under: Sovealkove ved knevegg.

Over: Soveplass i rom A2-01.

Under: Lite soverom: A2-03

Under: Fra vaktrom A2-05

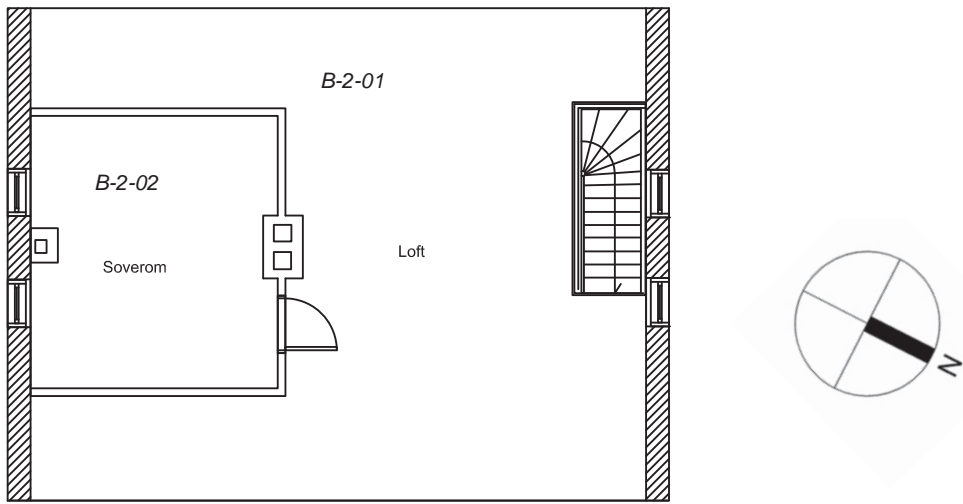

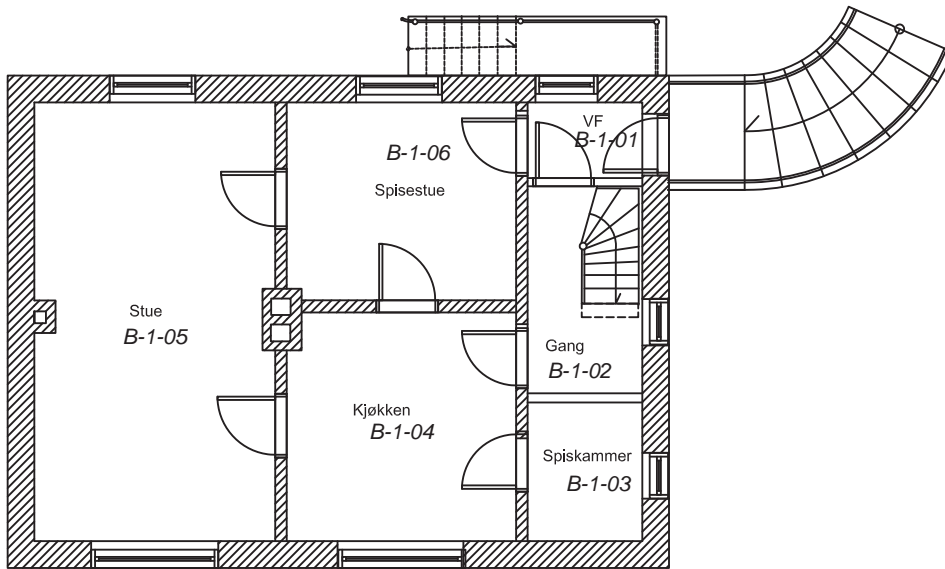
Linse i fyrlykt

Fyrbetjentbolig med maskinrom

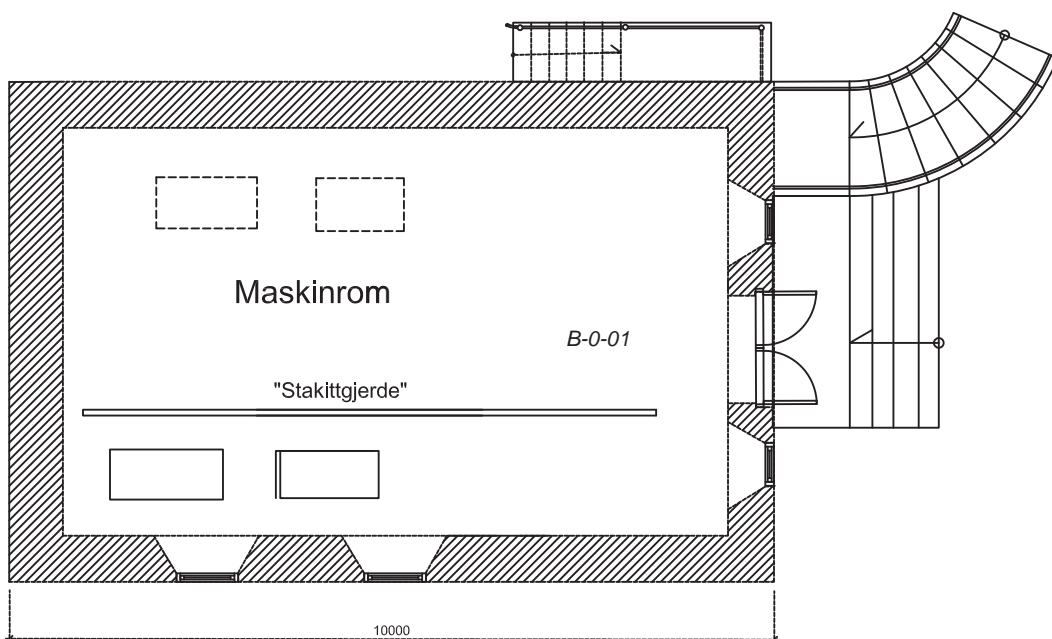
Bygningens navn	Fyrbetjentbolig med maskinrom	
Nummer i Askeladden	87028-2	
GAB nr.	21322253	
Byggnr. i fredn.vedtak	B	
Byggeår	1878	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Fyrbetjentbolig med maskinrom	
Fredningsomfang	Eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Fredningen gjelder ikke teknisk utstyr i drift.	
Bygningsbeskrivelse	Bygningen er et saltakshus med skifertak, vegger er utført i betong. Vinduer i utgangspunktet i senempire-stil, sidehengslete med varevinduer. Bolig med maskinrom i underetasjen.	
Konstruksjon og materialbruk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Støpt betong på fjell 3. Grunnmur: Støpt betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Støpt betong 7. Ytterdører: Isolerte og panelte ramtredører. Rødmalte. 8. Vinduer: Enkle trevinduer med varevindu. Noen støpejernsvinduer i 1. etasje. 9. Tak: Saltak med sperrebind. 10. Taktekking: Lappskifer 11. Takrenner og nedløp: Metallrenner og nedløp. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Støpt betong (2. etg.) og tre (3. etg.) 16. Etasjeskiller: Trebjelkelag 17. Innvendige trapper: Lukket tretrapp, malt lys grå. 18. Piper og ildsteder: 2 murte og pussete pipestokker 19. Luker og ventilasjon: Flere store ventilhetter fra maskinrom. 20. Galleri og balkong: Ingen 	
Endringshistorikk	Bygningen er autentisk.	
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningen er godt egnet til ny bruk.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.	

Plan loft

Plan 1.
etasje

Plan
kjeller

Over: Fasade mot nordøst.

Til høyre: Fasade mot sydøst.

Under: Mot Nordvest med inngang til maskinrom.

Under: Hjørne mot nord, inngang til boligdelen.

Over: Maskinrom B-0-01

Over_ "Gjerdet" skiller publikum fra aktive installasjoner.

Over: Maskinrommet, sett fra inngangen.

Under: Stue, B-1-05

Over: Inngang fra nordvest.

Under: Kjøkkenet i 1. etasje, rom B-1-04.

Spiskammer i 1. etasje, B-1-03.

Gang B-1-02

Spisestue, B-1-06.

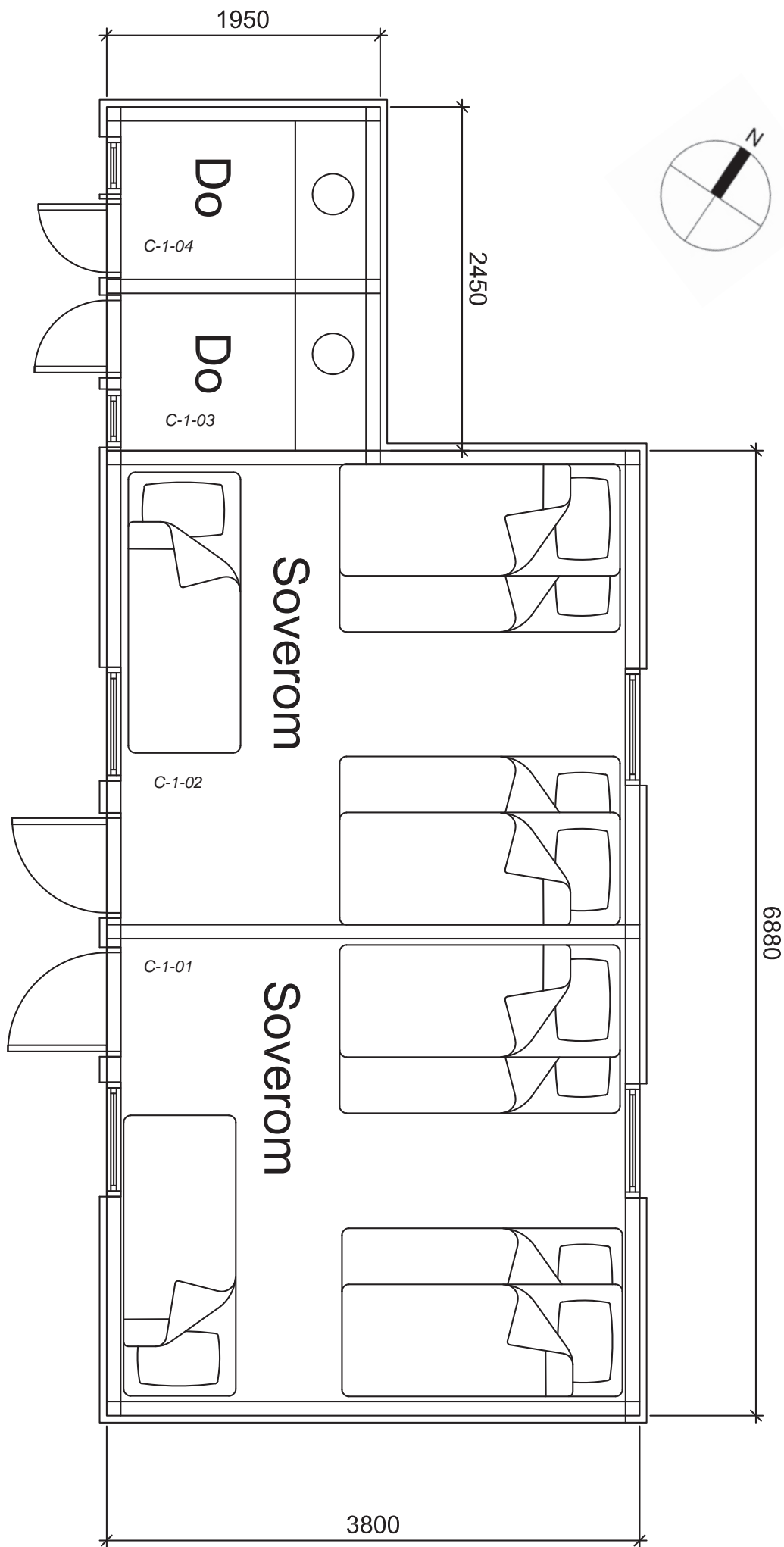
Under: Loft B-2-01, med soverom B-2-02, nederst til venstre.

UTHUS:

Bygningens navn	Uthus	
Nummer i Askeladden	87028-3	
GAB nr.	21322261	
Byggnr. i fredn.vedtak	C	
Byggeår	1878	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Uthus	
Fredningsomfang	Eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning.	
Bygningsbeskrivelse	Uthuset er en saltaksbygning med to rom for fyransatte, og med et lite pulttaktilbygg med 2 utedoer. Taket er tekket med sementbaserte bølgeplater, kledd med stående profilert kledning (perlestaff).	
Konstruksjon og materialbruk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Betong på fjell 3. Grunnmur: Støpt betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Støpt betong i kjeller 6. Yttervegger: Bindingsverk med trekledning ute og inne. 7. Ytterdører: Labankdører 8. Vinduer: Enkle trevinduer. 9. Tak: Saltak 10. Takteking: Sementbaserte bølgeplater 11. Takrenner og nedløp: Ingen 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Enkle trevegger 16. Etasjeskiller: Bjelkelag med golvbord 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Naturlig ventilasjon 20. Galleri og balkong: Ingen	
Endringshistorikk	Ytterveggene er kledd innvendig med ubehandlet furupanel, trepanel-himling montert i 2 soverom.	
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningen er godt egnet til ny bruk.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.	

Uthus planløsning

Fasade mot sydvest.

Fasader mot nordvest.

Hjørne mot øst.

Fasade mot sydøst.

Uthusets hjørne mot syd.

Over: Labankdører til døene. Under: Til soverom, C-1-01 og C-1-02.

Soverom: C-1-02.

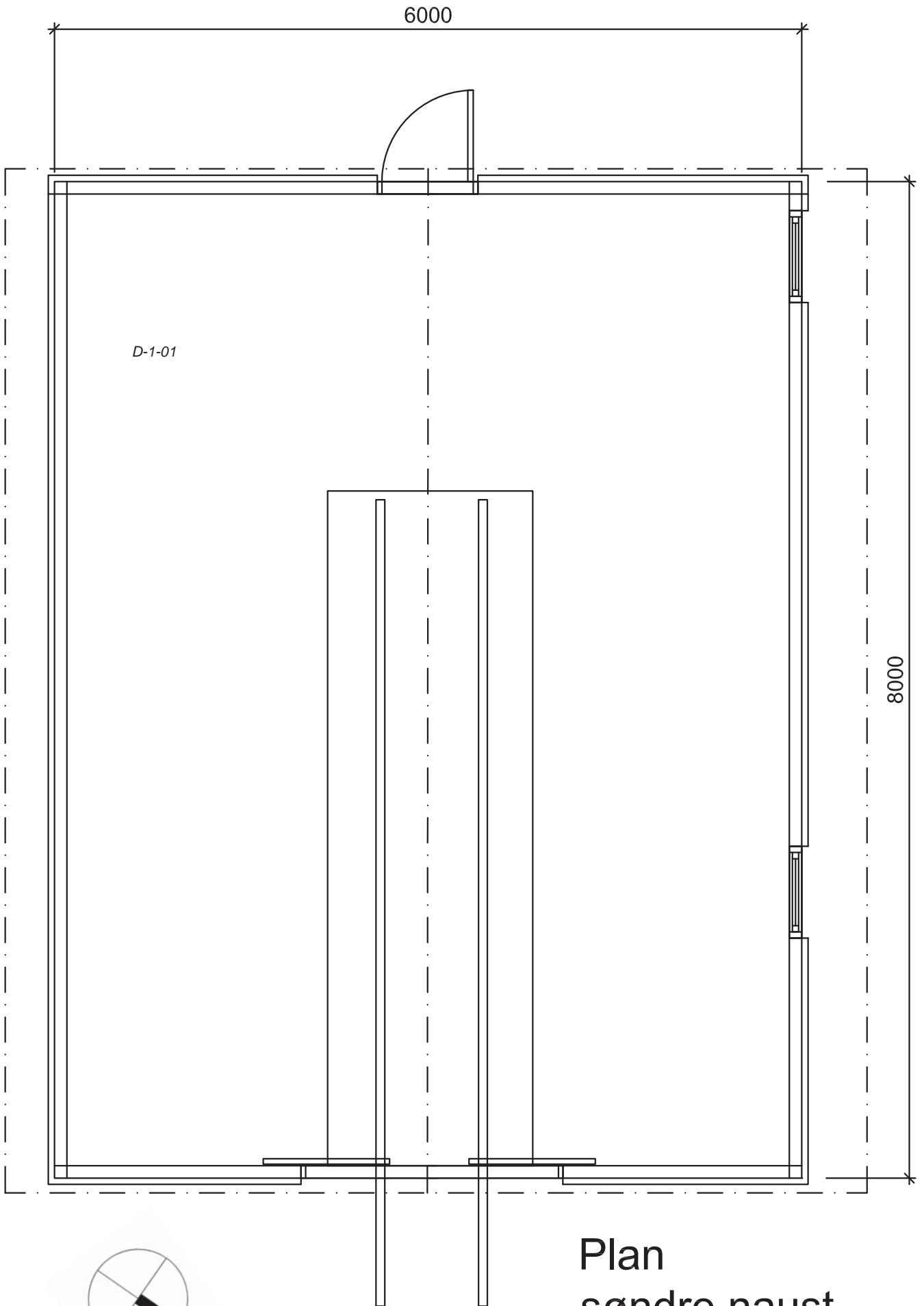

Soverom: C-1-01.

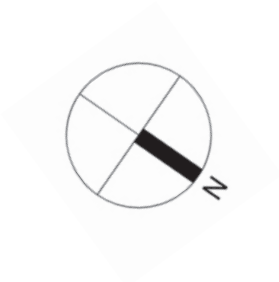

Naust:

Bygningens navn	Naust (søndre)	
Nummer i Askeladden	87028-4	
GAB nr.	21322237	
Byggnr. i fredn.vedtak	D	
Byggeår	1878	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Naust	
Fredningsomfang	Eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning	
Bygningsbeskrivelse	Naustet har saltak, ligger på skrått fjell, har bindingsverks vegger med stående kledning innerst og liggende profilert kledning ytterst, bortsett fra på gavl mot sjøen, mot nordøst. Skinnegang fra naustet leder ned til landing med kran for utsetting av båt.	
Konstruksjon og materialbruk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Støpt betong på fjell 3. Grunnmur: Naturstein og støpt betongsvill 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Støpt betongsokkel, bindingsverk med utvendig dobbel kledning. 7. Ytterdører: 2 labankdører i bakre gavl. Ramtre portblad i front. 8. Vinduer: Enkle trevinduer med sprosser fast karm. 9. Tak: Saltak med sperrebind 10. Taktekking: Eternitt bølgeplater 11. Takrenner og nedløp: Ingen 12. Beslag: Eternitt vindskibeslag 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16. Etasjeskiller: Bjelkelag 17. Innvendige trapper: Enkel åpen tretrapp. 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Naturlig ventilasjon 20. Galleri og balkong: Ingen	
Endringshistorikk	Et lag med liggende kledning er i ettertid påmontert på 3 fasader.	
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningen er godt egnet til ny bruk.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.	

Plan
søndre naust

Fasade mot nordvest.

Fasade mot sydøst.

Hjørne mot vest.

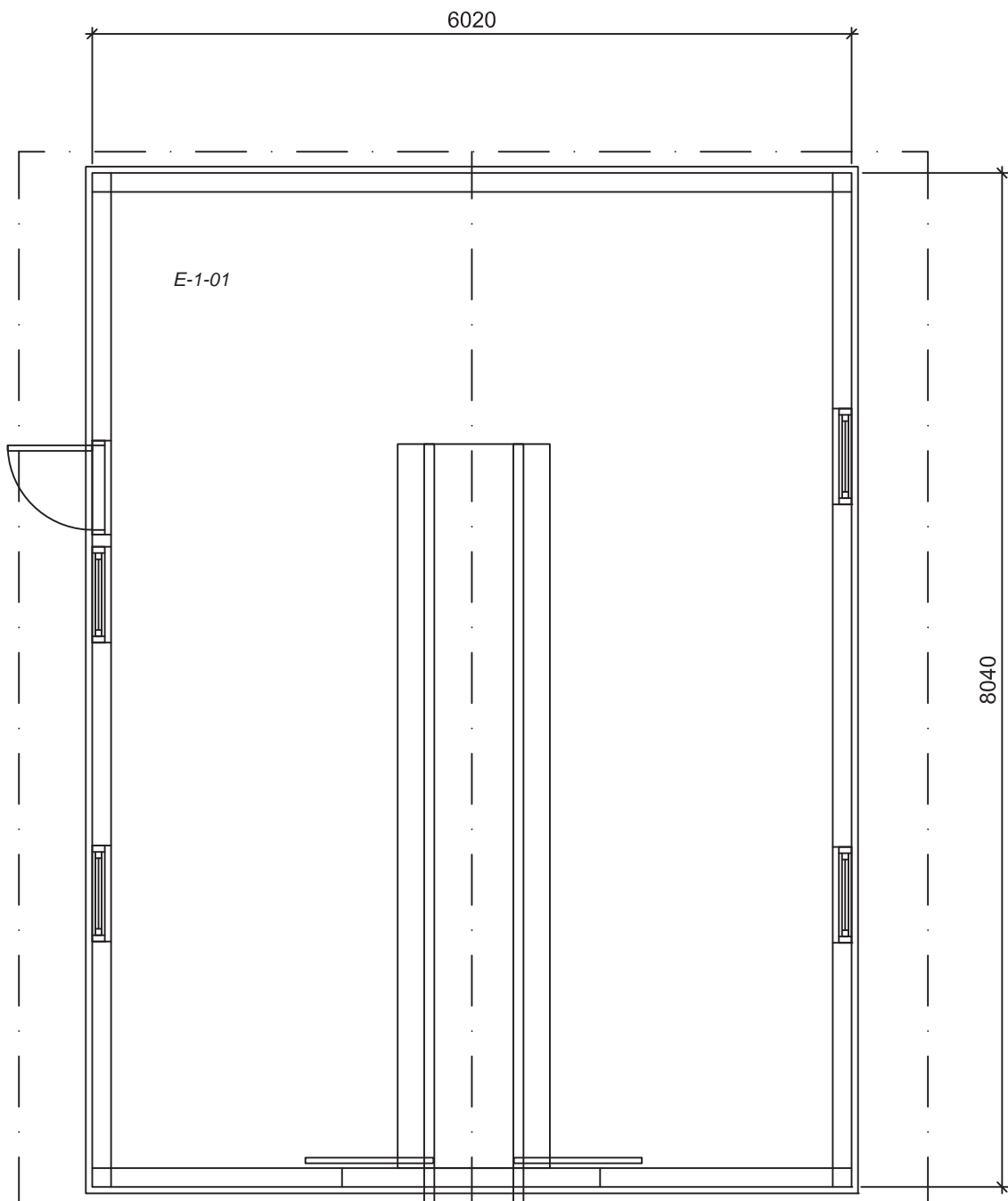
Over og under: 2 bilder fra interiøret i det søndre naustet.

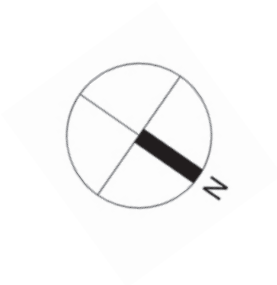
Naust:

Bygningens navn	Naust (nordre)	
Nummer i Askeladden	87028-5	
GAB nr.	21322245	
Byggnr. i fredn.vedtak	E	
Byggeår	Ukjent. Muligens ca. 1920 da sirenen ble montert, noe som krevde en ekstra mann.	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Naust	
Fredningsomfang	Eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning	
Bygningsbeskrivelse	<p>Naustet har saltak med eternitt bølgeplatetekking, ligger på skrått fjell, har bindingsverksvegger med stående kledning (enkel bordvegg / låvekledning). Støpt vegg i bakkant med panel i gavlen. Skinnegang fra naustet leder ned til landing med kran for utsetting av båt.</p>	
Konstruksjon og materialbruk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Støpt betong på fjell 3. Grunnmur: Støpt betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Bindingsverk med låvekledning/ stående panel med luftespalte mellom bordene. 7. Ytterdører: Labank ytterdør, hvitmalt 8. Vinduer: Enkle trevinduer med sprosser. Fast karm. 9. Tak: Saltak med sperrebind. 10. Taktekking: Eternitt bølgeplater 11. Takrenner og nedløp: Ingen 12. Beslag: Eternitt vindskibeslag 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16. Etasjeskiller: Bjelkelag 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Naturlig ventilasjon 20. Galleri og balkong: Ingen 	
Endringshistorikk	Naustet er ganske autentisk.	
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningen er godt egnet til ny bruk.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.	

Plan
nordre naust

Fasade mot nordøst.

Mot sydøst

Fasade mot sydvest.

Fasade mot nordvest.

Interiør, nordre naust.

Fra Riksantikvarens fredningsvedtak:

Omfanget av fredningen:

Fredningen omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner §19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på gnr. 88, brnr. 2 (Staten v/ Kystverket), altså hele Grønningen. Områdeavgrænsningen er sammenfallende med grensene for Grønningen naturreservat. Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 5. oktober 1993 og revidert 17. juni 1994 og påført Riksantikvarens stempel.

Formålet med fredningen: Formålet med fredningen av området rundt fyrstasjonen er "å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet" ved å bevare miljøets karakter slik det fremstår med forskjellige kulturminner, murer, gårdsplass, kaianlegg og molo og landskapet rundt fyrstasjonen.

Fredningsbestemmelser: Riving, fjerning, forandringer i området rundt bygningene på fyrstasjonen som kan endre miljøets karakter slik det fremstår med forskjellige kulturminner og landskapet rundt fyrstasjonen er ikke tillatt. Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere situasjon kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan godkjennes av forvaltningsmyndighet.

Kystverkets kommentarer:

Skjøtsel av området:

Skilting: All utendørs skilting er søknadspliktig. Det skal legges opp til en nøktern og enhetlig bruk av skilting. Skiltingen skal være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting, og hovedformålet er formidling av fyrstasjonens historie. Andre offentlige myndigheters skilting skal i størst mulig grad tilpasses Kystverkets skilting.

Annet:

Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner

Region	Fredete fyrstasjoner	Bygninger	Ikke fredete fyrstasjoner	Bygninger	SUM
Sørøst	20	i Kystverkets eie	8	i Kystverkets eie	28
	Torbjørnskjær		Struten		
	Homlungen		Strømtangen Fredrikstad		
	Færder		Digerudgrunnen		
	Store Færder (ruin)		Steilene		
	Svenner		Twistein		
	Stavernsodden		Langøytangen	delvis	
	Jomfruland		Songvår		
	Strømtangen Kragerø		Søre Katland		
	Stavseng				
	Lyngør				
	Ytre Møkkalasset				
	Store Torungen				
	Lille Torungen				
	Homborsund				
	Grønningen				
	Oksøy				
	Ryvingen				
	Hatholmen				
	Lindesnes				
	Lista				
Vest	12		11		23
	Eigerøy	delvis	Lille Prestskjær		
	Feistein		Viberodden		
	Kvitsøy		Flatholmen		
	Geitungen		Fjøløy		
	Utsira		Ryvarden	delvis	
	Røværsholmen		Holmengrå		
	Slåtterøy		Kvanhovden		
	Hellisøy		Hendanes		
	Utvær		Ulvesund		
	Geita		Skongenes		
	Ytterøyane		Kråkenes		
	Stabben				
Midt-Norge	19		16		35
	Runde		Svingøy		
	Grasøyane		Flåvær		
	Hogsteinen		Lepsøyrev		
	Alnes	delvis	Erkna		
	Ulla		Storholmen		
	Ona	delvis	Flatflesa		
	Kvitholmen		Bjørnsund		
	Grip		Hestskjær		
	Haugjegla		Stavenes		
	Sletringen		Tyrhaug		
	Sula	delvis	Skalmen		
	Vingleia		Terningen		
	Halten		Finnvær		
	Kjeungskjær		Asenvågøy		
	Kaura		Grinna		
	Buholmråsa		Gjeslingene		
	Kya				
	Nordøyan				
	Sklinna				
Nordland	10		8		18
	Bremstein		Ytterholmen		
	Åsvær		Træna		
	Myken		Kalsholmen		
	Landegode		Tennholmen		
	Måløy-Skarsholmen		Barøy		
	Tranøy		Moholmen		
	Skrova		Glåpen		
	Skomvær		Værøy		
	Anda				
	Andenes				
Troms og Finnmark	7		3		10
	Hekkingen		Torsvåg		
	Fugløykalven		Fruholmen		
	Slettnes		Helnes		
	Kjølnes				
	Makkaur				
	Vardø				
	Bøkfjord				Tils.
Totalt antall	68		46		114

GJENPART

RIKSANTIKVAREN

Likelydende brev til:
Kystverket 1. distrikt
Kristiansand kommune
Vest-Agder fylkeskommune
Bragdøya Kystlag

DERES REF.

VÅR REF. (Bes oppgitt ved svar)
93/2820 B-150 AaB

DATO

202
Rundeund

23 JUNI 1994

**GRØNNINGEN FYRSTASJON - GNR.88 BNR.2 (STATEN V/KYSTVERKET)
- KRISTIANSAND KOMMUNE**

**VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER
§§ 15 OG 19, JFR. § 22**

Med hjemmel i lov om kulturminner av juni 1978 nr. 50 §§ 15 og 19, jfr. § 22, freder Riksantikvaren Grønningen fyrstasjon i Kristiansand kommune. Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren ved departementets vedtak av 30. juni 1989, se rundskriv T-6/89.

Fredningen omfatter fyrmesterbolig med fyrtårn og øvrige bygninger på fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 15:

- A Fyrmesterbolig med fyrtårn
- B Fyrbetjentbolig med maskinrom
- C Uthus
- D Naust
- E Naust

Bokstavene referer seg til planen "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner" av Fylkeskonservatoren i Vest-Agder 1992.

Fredningen omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på gnr.88 bnr.2 (Staten v/Kystverket), altså hele Grønningen. Områdeavgrensningen er sammenfallende med grensene for Grønningen naturreservat, se Reguleringsmessige forhold.

././ Fredningsområdet og de fredede bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 5. oktober 1993 og revidert 17. juni 1994 og påført Riksantikvarens stempel.

POSTADRESSE:
Postboks 8196 Dep.
0034 Oslo

BESØKSADRESSE:
Dronningens gt. 13
0152 Oslo

TELEFON:
22 94 04 00

TELEFAX:
22 94 04 04

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av Grønningen fyrstasjon er å bevare, gjenopprette og videreutvikle et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg med fyrmesterbolig med fyrtårn, fyrbetjentbolig med maskinrom og øvrige bygninger på fyrstasjonen og miljøet rundt bygningene.

Formålet med fredningen av fyrmesterbolig med fyrtårn og fyrbetjentbolig med maskinrom er å bevare bygningenes eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Fredningen gjelder ikke teknisk utstyr i drift.

Formålet med fredningen av de øvrige bygningene er å bevare bygningenes eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning.

Formålet med fredningen av området rundt fyrstasjonen er "å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet" ved å bevare miljøets karakter slik det fremstår med forskjellige kulturminner, murer, gårdsplass, kaianlegg og molo og landskapet rundt fyrstasjonen.

Fredningsbestemmelser

De øvrige fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i lov om kulturminner §§ 15 og 19. Bestemmelsene gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredede kulturminner fra nyere tid samt forskrift om faglig ansvarsfordeling.

Fyrmesterbygning med fyrtårn, fyrbetjentbolig med maskinrom

1. Riving, fjerning, forandringer i bygningenes eksteriør eller interiør med hensyn til opprinnelig planløsning, fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften er ikke tillatt.
2. Tilbakeføring i bygningenes eksteriør til opprinnelig eller tidligere situasjon eller forandringer i bygningenes interiør som ikke endrer opprinnelig planløsning, fast inventar eller teknisk utstyr knyttet til fyrdriften kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan godkjennes av forvaltningsmyndighet.
3. Bestemmelsen i pkt.1 gjelder ikke fast inventar og teknisk utstyr i drift dersom Kystverket på grunn av fyrdriften finner det nødvendig å gjøre inngrep i utstyret.

Øvrige bygninger

1. Riving, fjerning, forandringer i bygningenes eksteriør eller interiør med hensyn til opprinnelig planløsning er ikke tillatt.

2. Tilbakeføring i bygningenes eksteriør til opprinnelig eller tidligere utførelse eller forandringer i bygningenes interiør som ikke endrer opprinnelig planløsning kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan godkjennes av forvaltningsmyndighet.

Området

1. Riving, fjerning, forandringer i området rundt bygningene på fyrstasjonen som kan endre miljøets karakter slik det fremstår med forskjellige kulturminner og landskapet rundt fyrstasjonen er ikke tillatt.

2. Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere situasjon kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan godkjennes av forvaltningsmyndighet.

Bevaringsplan/skjøtselplan

1. Forvaltningsmyndighet eller den forvaltningsmyndighet bestemmer kan utarbeide bevaringsplan for bygningsanlegget og skjøtselplan for området rundt bygningene på fyrstasjonen.

2. Bevaringsplanen/skjøtselplanen skal inneholde retningslinjer for bevaring, gjenoppretting og videreutvikling av bygningsanlegget og området rundt bygningene på fyrstasjonen. Ved bevaring og skjøtsel skal det tas utgangspunkt i opprinnelig eller tidligere situasjon.

Generelt

1. Fredningen skal ikke være til hinder for den tekniske drift av fyrstasjonen.

FØLGER AV FREDNINGEN

Når det gjelder behandling av fredede områder, bygninger og anlegg, vises det til bestemmelsene i lov om kulturminner §§ 15a-19 samt fredningsbestemmelsene over.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer av 23. desember 1992 er forvaltningen av fredede områder, bygninger og anlegg lagt til den enkelte fylkeskommune. Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jfr. forvaltningslovens § 28.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i verk alle typer bygningsmessige arbeider og utomhusarbeider utover vanlig vedlikehold innenfor det fredede området.

Søkad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes. Er det tvil om et tiltak er å anse som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikehold av fredede bygninger, anlegg og områder.

I henhold til lov om kulturminner §§ 15a og 19 kan departementet i særlige tilfelle gi dispensasjon fra fredningen for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredede kulturminnet eller området. Denne dispensasjonsmyndigheten er i henhold til forskrifter av 23. desember 1992 delegert til den enkelte fylkeskommune.

BAKGRUNN FOR FREDNINGSSAKEN

Fredningen av Grønningen fyrstasjon har sin bakgrunn i et samarbeide mellom Kystdirektoratet og Riksantikvaren om utarbeidelse av en plan for bevaring og bruk av fyrstasjonene i landet. På grunnlag av planen skal det velges ut et representativt utvalg av landets fyrstasjoner som skal vernes gjennom fredning. Utvalget er allerede gjort i Vest-Agder gjennom prøveprosjektet "Bevaring og bruk av fyrstasjonene i Vest-Agder" v/Fylkeskonservatoren i Vest-Agder 1992.

Fyrstasjonene langs kysten er blant landets mest markante kulturminner som på en spesiell måte er med på å karakterisere Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Fyrstasjonene har både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi; kulturhistorisk ved deres tilknytning til sjøfart, fyrvesen og kystkultur og arkitektonisk ved deres særegne form og plassering. Fyrstasjonene har generelt gjennomgått store endringer, både teknisk og bygningsmessig. Dette er en utvikling som har vært nødvendig ut fra klimatiske og tekniske forhold, og som vitner om en kultur hvor de funksjonelle hensyn har vært prioritert; en utvikling som dermed har historisk interesse.

I dag er fyrstasjonene utsatt for store forandringer med hensyn til bruk og drift. Dette har gjort det nødvendig å ta stilling til hvilke fyrstasjoner som skal bevares i sin nåværende form. Gjennom en fredning vil Riksantikvaren legge visse antikvariske prinsipper og retningslinjer til grunn for den videre behandling og bruk av fyrstasjonene. Dessuten ønsker Riksantikvaren at fyrstasjonene skal ha fredningsstatus som kulturminner av nasjonal verdi og interesse.

BESKRIVELSE

Grønningen fyrstasjon ligger på en liten holme kalt Grønningen, ytterst ute og på østsiden av Kristiansandsfjorden. Fyret er et innseilingsfyr. Grønningen er del av den ytre sørlandsskjærgården med småkupert terreng og nakne koller og svaberg. Bygningene på fyrstasjonen ligger tett samlet på den indre del av den blankskurte holmen, inngjerdet av murer.

Grønningen fyrstasjon ble opprettet i 1878. Fyrstasjonen består idag av fyrmesterbolig med fyrtårn fra 1878, naust antageligvis fra 1878, uthus, fyrbetjentbolig med maskinrom fra 1919 og naust antageligvis fra 1956.

Fyrmesterboligen med fyrtårn og fyrbetjentboligen med maskinrom er hvitmalt betongbygninger. Fyrtårnet som står i gavlen på bygningen, er 14 meter høyt. De øvrige bygningene er bygget i tre.

I havnen er det molo, kai med kran tilflyttet fra Odderøya fyrstasjon og båtopptrekk til naustene. Ytterste delen av moloen er forsvunnet i storm.

Fyrstasjonen har hele tiden vært i utvikling og gjennomgått endringer både teknisk og bygningsmessig. Etter utvidelsen i 1919 har imidlertid bygningsmassen vært den samme med unntak av naustet fra 1956. Fyrmesterboligen er delvis modernisert innvendig på 50/60-tallet. Uthuset har fått eternitkledning, og tidligere arbeidsrom er nylig blitt innredet til overnatting. Naustene fikk ny kledning og enkelte vinduer på fyrstasjonen ble skiftet i 1985.

Grønningen fyrstasjon er automatisert og avfolket. Oksøy fyr har pr. idag tilsyn med fyrstasjonen. Bragdøy kystlag som har leieavtale med Kystverket, se **Eiendomsforhold**, holder fyret åpent for overnatting, og for kurs, seminarer og forskjellige kulturarrangementer.

Reguleringsmessige forhold

Grønningen er fredet som naturreservat i medhold av lov om naturvern. Kristiansand kommune har utarbeidet forslag til en kystsonoplan for Kristiansand som omfatter Grønningen.

Eiendomsforhold

Staten v/Kystverket står som eier av Grønningen fyrstasjon og øya Grønningen. Bragdøy Kystlag har overtatt leieavtale som Agder kystlag tidligere hadde med Kystverket om bruksrett til bygningene og vedlikeholdsansvar.

Nærmere beskrivelse

For nærmere beskrivelse av Grønningen fyrstasjons historie, fyrstasjonen idag og videre planer vises det til vedlagte utdrag fra "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner"

SAKSGANG FREM TIL FREDNINGSVEDTAKET

Varsel om igangsettelse av fredningssak ble i samsvar med lov om kulturminner § 22.1 meddelt Kystverket 1. distrikt, Kristiansand kommune og Vest-Agder fylkeskommune i brev av brev av 28. mai 1993. Samtidig ble meldingen kunngjort i Aftenposten, Fædrelandsvennen og Norsk Lysningsblad.

Det er kommet inn følgende uttalelser til varselet:

1. Uttalelse av 23. juni 1993 fra Kristiansand kommune
2. Uttalelse av 25. juni 1993 fra Kystverket 1. distrikt

Kristiansand kommune, Byplankontoret og Byarkitekten, har ingen bemerkninger til igangsettelsen av fredningssaken.

Kystverket 1. distrikt stiller seg positiv til at det igangsettes fredningssak for fyrstasjonen, men tar forbehold om at fredningen ikke må føre til hindringer for den fremtidige drift av fyret. Det er tatt inn i fredningsbestemmelsene at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske drift av fyrstasjonen, se **Fredningsbestemmelser**.

Det ble deretter utarbeidet fredningsforslag som ble sendt på høring til berørte parter i brev av 5. oktober 1993. Forslaget ble samtidig lagt ut til offentlig ettersyn i Kristiansand kommune og Vest-Ahder fylkeskommune samt kunngjort i Aftenposten, Fædrelandsvennen og Norsk Lysningsblad. Det er kommet inn følgende uttalelser til fredningsforslaget:

1. Uttalelse av 22. nov. 1993 fra Kystverket 1. distrikt
2. Uttalelse av 30. nov. 1993 fra Vest-Agder fylkeskommune, Kulturavdelingen
3. Uttalelse av 1. des. 1993 fra Vest-Agder fylkeskommune, Miljø- og friluftutvalget

Kystverket 1. distrikt finner forslaget til fredning av fyrstasjonen for å være akseptabelt og vil ikke motsette seg at det blir vedtatt slik det foreligger.

Vest-Agder fylkeskommune, Kulturavdelingen oversender utskrift av møtebok for Hovedutvalget for kultur i Vest-Agder. Hovedutvalget ser det som positivt at Grønningen fyrstasjon fredes.

Vest-Agder fylkeskommune, Miljø- og friluftsutvalget oversender utskrift av møtebok for utvalget. Miljø- og friluftsutvalget ser positivt på fredningsforslaget.

Fredningsforslaget av 5. oktober 1993 ble i brev av 6. desember 1993 oversendt Kristiansand kommune for behandling i kommunestyret.

Riksantikvaren har mottatt brev av 3. juni 1994 fra Kristiansand kommune, Teknisk sektor vedlagt saksinnstilling og utskrift av bystyrets protokoll. Bystyret behandlet fredningsforslaget i møte 25. mai 1994. Bystyret anbefaler at Riksantikvarens fredningsforslag gjennomføres. Bystyret anbefaler videre at grensene for fredningsområdet justeres slik at de blir sammenfallende med de tidligere vedtatte grenser for sjøfuglreservat i henhold til naturvernloven. Riksantikvaren har justert grensene som foreslått, se kart datert 5. oktober 1994 og revidert 17. juni 1994.

VURDERING AV VERNEVERDI

"Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner"'s vurdering

I "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner" er det gitt følgende vurdering av Grønningen fyrstasjons verneverdi:

"Fyrstasjonen har en markant beliggenhet i innseilingen til Kristiansand. Sammen med Oksøy utgjør fyret en viktig del av byens "silhuett" mot havet. Anlegget har en harmonisk, tett og god arkitektur med høy miljømessig verdi. Fyret er et godt eksempel på den tidligere "betong-perioden" i norsk fyrhistorie.

Det er også naturlig å se Grønningen i forhold til de to andre fyrene i Kristiansandsfjorden. Ikke bare navigasjonsmessig, men også teknisk og arkitektonisk kompletterer de hverandre på en måte som er interessant i vernesammenheng."

Riksantikvaren slutter seg til Fylkeskonservatorens vurdering.

Riksantikvaren vil bemerke

Riksantikvaren vil i tillegg bemerke:

Som bygningsanlegg har Grønningen fyrstasjon stor grad av autentisitet med de fleste av stasjonens enkeltelementer bevart. Enkeltbygningene er også godt bevart sammenlignet med andre fyrstasjoner i fylket. Bygningsmassen har generelt høy alder med flere bygninger fra 1800-tallet, og miljøet ligger i et intakt, lite kystlandskap.

I sosial-/næringshistorisk sammenheng kan Grønningen fyrstasjon gi et bilde av de ofte utsatte forhold man levet under på mange av fyrstasjonene. Grønningen er så liten at noen form for matproduksjon har det ikke vært mulig å drive på holmen. Men det ble i en periode drevet skole, noe som var vanlig på fyrstasjonene.

Som landemerke har Grønningen fyrstasjon verdi som et identitetsskapende element i Kristiansandsfjorden. Fyrstasjonens form og plassering tett samlet på den lille holmen utgjør et miljø med store estetiske kvaliteter. Spesielt betongbygningene har også enkeltvis arkitektoniske kvaliteter. Kompaktheten, betongbruken og inngjerdningen med betonggjerdner gjør at fyrstasjon fremstår som et lite og formfullendt "festningsverk" ute i havgapet.

Det følger av lov om kulturminner § 15 at Riksantikvaren kan "frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi." Videre kan Riksantikvaren i henhold til lov om kulturminner § 19 "frede et område rundt et fredet kulturminne..... så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet....."

På bakgrunn av vurderingene ovenfor finner Riksantikvaren at Grønningen fyrstasjon er et så verdifullt bygningsanlegg i både kulturhistorisk og arkitektonisk sammenheng at det oppfyller betingelsene for fredning etter bestemmelsen i § 15. Det er spesielt den arkitektoniske og identitetsskapende verdi ved anleggets form og beliggenhet Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi.

Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, Grønningen, i henhold til bestemmelsen i § 19. Fredningsområdet omfatter holmen som fyrstasjonen ligger på. Øya er så liten at den både visuelt og i praksis utgjør selve fyrstasjonen. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.

Kristiansand kommune har sluttet seg til Riksantikvarens fredningsforslag. På bakgrunn av dette og ovenstående begrunnelse finner Riksantikvaren det riktig å fatte vedtak om fredning av Grønningen fyrstasjon.

OPPLYSNING OM KLAGEADGANG OG TINGLYSING

Riksantikvarens fredningsvedtak kan påklages til Miljøverndepartementet, jfr. forvaltningslovens § 28. Eventuell klage skal stiles Miljøverndepartementet men sendes til Riksantikvaren. Klagefrist er 15. juli 1994.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner § 22.5.

for Øivind Lunde

Danckert Monrad-Krohn

Saksbehandler: Aase Bessesen

Gjenpart m/kart:

- Miljøverndepartementet
- Kystdirektoratet
- Vest-Agder fylkeskommune, Fylkeskonservatoren
- Fylkesmannen i Vest-Agder, Miljøvernadv.
- Oksøy fyr

Vedlegg:

- Kart, datert 5. oktober 1993
- Kopi av utdrag fra "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner" av Fylkeskonservatoren i Vest-Agder 1992

Likelydende brev til:

Kystverket 1. distrikt
Postboks 545
4801 Arendal

Kristiansand kommune
Rådhusgt. 20
4621 Kristiansand S

Vest-Agder fylkeskommune
Postboks 770
4601 Kristiansand

Bragdøya Kystlag
Postboks 2226
4602 Kristiansand S

